

SAĞLIK POLİTİKALARI VE PİYASA

Doç.Dr. Çağdaş Erkan AKYÜREK

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sağlık Yönetimi Bölümü

erkanakyurek52@hotmail.com

“

*Kendiniz için değil, bağılı bulunduğunuz
ulus için elbirliğı ile çalışınız.*

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. GİRİŞ

“Devlet Baba”

“DEVLET BABA”

- ▣ Pek çok kültürel yapıda devlet “*babalık*” sıfatıyla anılan bir kurumdur. Bir *baba* olarak devletin en temel sorumluluğu (iyi bir baba ise) refahı ve kazancı, aile bireyleri olan vatandaşları arasında adil biçimde paylaşmaktır.

“DEVLET BABA”

- Demokratik toplumlarda devlet bünyesindeki işlevleri yürütmek üzere görev başına gelen her iktidarın en temel yükümlülüğü, sarf ve tahsis etme yetkisine sahip olduğu kaynakları, o topraklar üzerinde kendisine gücü demokratik yollarla teslim eden halkın çıkarları doğrultusunda kullanmaktır. Adaletin sağlanmasında başvurulacak en önemli ve belirleyici araçlar ise geçerli ve güçlü politikalardır.

*Bir politikanın geçerliliği veya gücü, yararına çalıştığı kişi sayısının çokluğu ile doğru orantılıdır.
Bunu sağlamanın yolu ise devletin temel rolü olan eşitliğin ve adaletin sağlanmasından geçmektedir.*

“DEVLET BABA”

- Ekonomik güçlerin serbest hareketinin, hiçbir düzenleme ve denetime tabi olmadan servet peşinde koşmanın ve bireyin gücünün otomatik olarak bu sorunları çözmediği artık bilinmektedir. Üretken enerjinin çöpe gitmemesi, nüfusun bir bölümünün hayatını yoksulluk ve acımasız koşullar içinde geçirmemesi için üretim, emek ve dağıtımın belirli bir plan çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir (Einstein, 2018, s.61). Bu sürecin altından kalkabilecek tek kurum ise bizzat devletin kendisidir.

2. ANA EKONOMİK SORUNLAR VE FARKLI EKONOMİK DÜZENLERİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

“Kapitalizm, Sosyalizm ve Diğer Seçenekler”

“ANA EKONOMİK SORUNLAR”

- Dünya üzerindeki ekonomik düzenler bir ucunda Kapitalizm’in diğer ucunda Sosyalizm’in yer aldığı bir yelpaze üzerinde dağılmaktadır. Bu iki ucun arasında yer alan ekonomik işleyişler ise “karma” olarak nitelendirilmektedir. Saf bir Kapitalizm ya da saf bir Sosyalizm’in örnekleri ise günümüzde mevcut değildir (Dinler,1998:70-71).

“ANA EKONOMİK SORUNLAR”

Her ekonomik düzen aynı ana ekonomik sorunlara çözüm arayışı içerisindedir:

- ▣ *Tam istihdam* (üretim faktörlerinin eksiksiz bir biçimde üretime koşulması),
- ▣ *Kaynakların etkili ve verimli kullanımı,*
- ▣ *Ekonomik büyüme ve kalkınma.*

ANA EKONOMİK SORUNLAR

Kapitalizm

“Piyasa mekanizması”

Sosyalizm

“Merkezî Planlama”

TAM REKABET PİYASASI

Atomisite

Piyasa koşullarını etkileyemeyecek kadar çok sayıda olan alıcı ve satıcılar, piyasa fiyatını kabullenmek zorunda kalacaktır.

Mobilite

Alıcı, satıcı ve üretim faktörlerinin piyasada tam hareket serbestliğine sahip olmalarıdır.

Homojenite

Bir piyasada üreticilerin, tüketicilerin ve mübadeleye konu olan ürünlerin birbirleriyle aynı olması halidir.

Açıklık

Bu koşul alıcıların ve satıcıların, piyasada olup bitenler konusunda tam bilgi sahibi olmaları anlamına gelmektedir.

Kuramsal olarak tam rekabet piyasasının gerektirdiği bu koşulların gerçekteştiğini gormek neredeyse olanaksızdır. Bu koşullardan birinin ya da birkaçının gerçekteşmemesi halinde tam rekabet piyasasından ve piyasanın o mucizevî çözümlerinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

“PİYASA MEKANİZMASI VE PİYASALAŞTIRMA”

- Mooney (2013, s.55), tüm bunları şöyle özetlemektedir: piyasa fikri, piyasanın her bireye kendisi için iyinin ne olduğunu tanımlama hakkını verdiğini ve bu sayede her bireyin kendi için iyi olanı azamî düzeye çıkarmak üzere seçme hakkını kullandırıldığını iddia eder. Bu, klasik liberal terminolojide “özgürlük” olarak tanımlanmaktadır. Ancak, neoliberaler bu tanımı, ortaya attıkları üç dayanakla bağlandırmaya çalışırlar. Bunlar: seçme hakkı, bu seçimi yapabilecek para veya gelirin olmasını da kapsar; bireylerin değerleri ile arzularının örtüşmesi gerekir ve son olarak, toplumsal açıdan yarar denen şey, basitçe bireylerce tanımlanmış, bireysel yararların toplamından ibarettir.

“KAPİTALİZMLE YÜZLEŞMEK”

Kapitalizm’den yana olduğunu sıklıkla dile getiren, “Pazarlama” alanının en önemli isimlerinden Philip Kotler “Kapitalizmle Yüzleşmek” adlı eserinde (2015,s.20) Kapitalizm ve en önemli aracı olan piyasalaştırmaya dair şu saptamaları yapmaktadır. Kotler’e göre Kapitalizm;

- ▣ Sürüp giden yoksulluğa biz çözüm önermemektedir.
- ▣ Gelir ve refah dağılımındaki adaletsizliği körüklemektedir.
- ▣ Milyarlarca işçiye geçinmelerine yetecek ücreti ödememektedir.
- ▣ Giderek artan otomasyon karşısında insanlara yeterince istihdam yaratmamaktadır.

“KAPİTALİZMLE YÜZLEŞMEK”

- ❑ Şirketlere, faaliyetlerinin yol açtığı sosyal sorunların bedelini ödetmemektedir.
- ❑ Yasal boşluklardan yararlanarak çevreyi ve doğal kaynakları tahrip etmektedir.
- ❑ Dalgalanmalara ve istikrarsızlığa yol açmaktadır.
- ❑ Bireyselliği ve kişisel çıkarları toplumun çıkarlarının önüne koymaktadır.
- ❑ Tüketicilerin borçlanmasını teşvik ederek üretim odaklı ekonomi yerine finans odaklı bir ekonomiyi desteklemektedir.
- ❑ Politikacıların ve şirketlerin çıkar birliği yaparak halkın çoğunluğunu göz ardı etmesine olanak tanımaktadır.

“KAPİTALİZMLE YÜZLEŞMEK”

- ❑ Uzun vadeli yatırım planlaması yerine kısa vadeli kâr planlamasından yana tavır almaktadır.
- ❑ Ürün kalitesine, güvenliğe, dürüst tanıtıma, rekabeti önleyici davranışlara karşı düzenlemeler gerektirmektedir.
- ❑ Sadece Gayrı Safî Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) artışına önem vermektedir.
- ❑ Toplumsal değerlerin ve mutluluğun da piyasa denkleminde yer alması gerekmektedir.

PIYASA MEKANİZMASI KAYNAK
TAHSİSİNDE BİR ARAÇ OLARAK
KULLANILABİLİR Mİ?

“BİLGİ ASİMETRİSİ”

- Özellikle sağlıkta, piyasa mekanizmasının bir kaynak tahsisi aracı olarak kullanılmasıyla ilgili olarak Green (2007, ss.11-12) klasik iktisat kuramının altını çizdiği iki temel gerekliliğe vurgu yapmaktadır.
- Bu kurama göre piyasa mekanizmasının bir kaynak tahsisi aracı olarak kullanılabilmesi için iki temel gereklilik söz konusudur.
- Bunlardan ilki, *bir piyasadaki hem alıcıların hem de satıcıların birbirinden bağımsız olarak o mal veya hizmet hakkında kusursuz bilgiye sahip olmasıdır.*
- Nihai karar verici konumunda bulunan hekim ile karar verme sürecine katılımı oldukça sınırlı olan hastalar arasındaki “bilgi asimetrisi” bahsi geçen ilk gerekliliğin açıkça sağlanamaması anlamına gelmektedir.

“DIŐSALLIKLAR”

- Klasik iktisat kuramınca öne sürölen ikinci gereklilik ise, *bir bireyin gösterdiği satın alma davranışının, bir başkasının satın alma kararını etkilememesidir*. Sağlık hizmetlerinde, bireye özel kalamayan yani sadece o bireyi bağlamayan çok sayıda karar durumu söz konusudur.
- Örneğın, bazı kamu hizmetlerinin (koruyucu sağlık hizmetleri gibi) sadece bireye indirgenmesi olası değildir. Bu hizmetler toplumsal olarak üretilirler ve aynı şekilde tüketilirler. Diğer yandan, çevresindeki diğer kişilerin bulaşıcı hastalıklara karşı aşılanmış olduğunu bilen bir kişi, diğerlerinin sahip olduğu bağışıklığın kendisini de koruyacağını umarak aşılanmama yönünde bir karar alabilir. “*DıŐsallık*” olarak tanımlanan bu durum, klasik iktisat kuramının öngördüğü ikinci gerekliliğı geçersiz kılmaktadır.

“BİR HAK OLARAK SAĞLIK”

- ❑ Bu gerekliliklere ek olarak, bir piyasanın oluşmasında alıcı ve satıcılardan sonraki üçüncü temel bileşen talebin satın alma gücü ile desteklenmesidir.
- ❑ Sağlığın bir “hak” olarak görüldüğü toplumlarda bireyler satın alma güçlerine göre ayrıma tabi tutulamazlar. Kişilerin satın alma güçlerinden bağımsız olarak sağlığa erişimleri anayasal bir hak olarak tanımlanmıştır.
- ❑ Piyasa mekanizması bu özelliği itibariyle bireyleri satın alma güçlerine göre ayırt etmektedir çünkü satın alma gücü ile desteklenmeyen talebin piyasada değeri yoktur